

Antwoorden invuloefening bij de film 'Literatuurgeschiedenis – de renaissance'

---

25 oktober 2015

Kijk naar de film over middelnederlandse literatuur op www.onlinenederlands.nl of <https://www.youtube.com/watch?v=yfQN4qNlEl> en vul ondertussen onderstaande tekst in.

Inleiding

Als we het hebben over de renaissance in de Nederlanden, dan hebben we het over de [zestiende] en [zeventiende] eeuw. Die laatste eeuw staat ook wel bekend als de [Gouden] Eeuw vol welvaart.

In de renaissance kwamen complete [wereldbeelden] en [machtsverhoudingen] op hun kop te staan.

De geschiedenis

In deze film wordt de geschiedenis behandeld aan de hand van de drie [maatschappelijke] standen die in de middeleeuwen waren ontstaan: de [kerk], de [adel] en de [burgerij].

Daarna zullen vijf schrijvers behandeld worden: [Vondel], [Hooft], [Huijgens], [Bredero] en [Cats].

De Kerk

De kerk in de middeleeuwen was de [**katholieke**] kerk. En de maatschappij was een [**Theocentrische**] maatschappij waarbinnen God een centrale rol speelde.

Maar door bestudering van teksten uit de oudheid ontstond het [**Humanisme**]. De grondlegger hiervan was [**Petrarca**]. Dankzij hem kreeg [**schoonheid**] een centrale plek in de kunst en werd het [**sonnet**] als dichtvorm populair.

Zo'n gedicht bestaat uit vier strofes: twee [**kwatrijnen**] en twee [**terzinen**]. Dit gedicht heeft ook een vast rijmschema en meestal na acht regels een [**wending**].

De bekendste Nederlandse Humanist is [**Erasmus**]. Zijn bekendste werk is De [**lof der zothed**], waarin hij een gek lovend laat praten over allerlei misstanden in de maatschappij en de kerk.

In de noordelijke Nederlanden keerden veel mensen zich af van de katholieke kerk: de [**reformatie**] werd erg populair. Bekende grondleggers van deze aftakking zijn [**Luther**] en [**Calvijn**].

De afkeer tegen de katholieke kerk was zo groot, dat zelfs een tegenbeweging binnen deze kerk, de [**contrareformatie**] niet kon verhinderen dat veel kerkgebouwen werden vernield tijdens de [**beeldenstorm**].

Blijkbaar was het niet voldoende om je af te keren van de katholieke kerk: de gereformeerden waren ook verdeeld. Je had grofweg twee partijen die later in de politiek der Nederlanden een belangrijke rol zouden spelen: de [**remonstranten**] en de

[**contraremonstranten**], waarbij de laatste partij geloofde de God vooraf al had bepaald of je in de hemel kon komen na je dood. De ideeën hierover worden de [**predestinatieleer**] genoemd. De bekendste Nederlander die het idee durfde te opperen dat er misschien helemaal geen hemel is waar het aardse leven op gericht moet zijn, is [**Spinoza**].

De adel

Een uitvinding die medeverantwoordelijk was voor de afkalving van de adellijke macht, was het [**buskruit**]. Want dankzij deze uitvinding was het mogelijk om de normale machtsverhoudingen in het [**feodale**] stelsel onderuit te halen.

Koning [**Filips II**] was de zoon van [**Karel V**]. Hij vond het geoorloofd om met behulp van de geweld de Nederlanden weer gehoorzaam te maken aan de [**katholieke**] kerk.

De Tachtigjarige Oorlog begon in [**1568**]. Willem van Oranje werd de grote voorvechter voor de rechten van de Nederlanden. Over hem gaat het lied het Wilhelmus.

De dichtvorm van het Wilhelmus noemen we een [**acrostichon**]. De eerste letters van de coupletten vormen de naam [**Willem van Nassov**]. In dit lied wordt uitgelegd waarom Willem van Oranje in opstand komt tegen zijn rechtmatige [**koning**]. Een lied waarin Nederlanders wordt opgeroepen om in opstand te komen, heet een [**geuzenlied**].

Nadat Willem van Oranje vermoord wordt, neemt zijn zoon [**Maurits**] de strijdbijl over. En als hij sterft neemt diens jongere broer [**Frederik Hendrik**] het stokje over. Maar ook hij maakt het einde van de Tachtigjarige Oorlog niet mee: een jaar voor het tekenen van de vrede in [**Münster**] in [**1648**] sterft hij.

De burgerij

De Nederlanden waren verdeeld in [**gewesten**]. Dit waren economische eenheden ter grootte van de huidige provincies. Afspraken over samenwerking tussen deze Nederlanden werden gemaakt in de [**Staten-Generaal**] die werd voorgezeten door de [**raadpensionaris**].

De strijd tussen [**Johan van Oldenbarnevelt**] en Maurits van Oranje laat zien dat de burgerij en de adel vechten om de macht in de Nederlanden. Uiteindelijk wordt het [**hoofd**] van de eerstgenoemde er afgehakt, omdat hij schuldig werd bevonden aan landverraad.

De literatuur

De val van [**Antwerpen**] in [**1585**] gaf een enorme impuls aan de Gouden Eeuw. Met name de havenstad [**Amsterdam**] profiteerde hiervan. In de renaissanceliteratuur wordt de kunst van de oudheid op drie niveaus nagevolgd: [**translatio**], [**imitatio**] en [**emulatio**]. Het hoogste niveau werd meestal bereikt door heidense thema's te

verchristelijken. Zo verving Vondel in zijn tragie Gijsbrecht van Aemstel de heidense Deus ex Machina voor de christelijke aartsengel [**Gabriël**].

Twee bekende Amsterdamse rederijkerskamers waren [**De eglantier**] en [**Het wit lavendel**]. Deze rederijkerskamers hielden zich bezig met het maken van ingewikkelde [**versvormen**] en het opvoeren van [**toneelstukken**]. Deze rederijkerskamers hadden in drie opzichten een maatschappelijk karakter: de leden ontwikkelden zichzelf, maatschappelijke zaken werden besproken en beschreven en opbrengsten van contributie en toneelstukken gingen naar goede doelen.

Toen deze rederijkerskamers dreigden te ontsporen in simpel volks vermaak, heeft een aantal leden van deze kamers de [**Eerste Nederduytsche Academie**] opgericht.

Pieter Corneliszoon Hooft (1581-1647)

Pieter was de zoon van een van de [**Burgemeesters**] van Amsterdam. Met name zijn adolescenten- of studiereis naar [**Italië**] zorgde ervoor dat hij zich voortaan zou richten op een leven in het centrum van de Nederlandse renaissanceliteratuur.

Als echte renaissanceschrijver schreef hij sonnetten en tragedies. Zijn bekendste tragie is [**Geraerd van Velzen**].

Hij organiseerde geregeld bijeenkomsten met interessante mensen op zijn kasteel in Muiden. De genodigden behoorden tot de zogenaamde

[**Muiderkring**].

Voor de opening van de Eerste Nederduytsche Academie heeft hij samen met Samuel Coster het blijspel [**Warenar**] geschreven. Dit blijspel is een vorm van imitatio, omdat het thema rechtstreeks is overgenomen van het stuk Aulularia van de Romeinse schrijver [**Plautus**].

Hooft is een van de eerste serieuze Nederlandse, contemporaine geschiedschrijvers. Hij schreef tijdens zijn leven 27 delen van [**De Nederlandsche historiën**] over de Tachtigjarige Oorlog.

Joost van den Vondel (1587-1679)

Vanuit Antwerpen, via Keulen en Utrecht begonnen de doopsgezinde ouders van Joost een Kousenwinkel in de [**Warmoesstraat**] in Amsterdam. Deze straat kon gezien worden als een enclave van gevluchte Zuid-Nederlanders.

Omdat zijn vrouw de zorg voor de winkel overnam, kon Vondel de klassieken bestuderen. Met behulp van de kennis die hij toen opdeed, was hij in staat om 33 [**tragedies**] te schrijven.

Hij begon met het schrijven van gelegenheidsgedichten. Drie bekende voorbeelden hiervan zijn: 1. [**Bruyloftsbed**] op het tweede huwelijk van Hooft, 2. [**Kinder-lyck**] op het overlijden van zijn zoontje Constantijn en 3. 't Stockse [**van Oldenbarnevelt**].

Ondanks dat de meeste vooraanstaande Nederlanders gereformeerd waren of werden, liet Vondel zich bekeren tot het [**katholieke**] geloof.

De bekendste tragedie van Vondel is waarschijnlijk de [**Gijsbrecht van Aemstel**]. Dit stuk heeft hij geschreven voor de opening van de eerste [**Stadsschouwburg**]. Dit was een stenen vervanging van het houten gebouw van de Eerste Nederuytsche Academie.

De tragedie voldoet volledig aan de wetten van de tragedie die Aristoteles ooit heeft beschreven: vijf [**bedrijven**] die gescheiden woorden door [**reien**], terwijl er bovendien sprake is van eenheid van [**tijd**], [**ruimte**] en [**handeling**].

De tragedie was voor het gereformeerde Amsterdam echter iets te [**katholiek**]. Daarom moest Vondel eerst het stuk aanpassen. Hierdoor kon het stuk niet opgevoerd worden tijdens de opening van het nieuwe, stenen theater. Na anderhalve week werd het stuk alsnog opgevoerd.

De grootste historische dichter der Nederlanden moest op zijn oude dag nog [**boekhouder**] van Amsterdam worden, omdat zijn zoon de kousenhandel naar de bliksem had geholpen. Als hij sterft, woont hij bij zijn enige overgebleven [**kleinkind**] en diens vrouw. De rest is inmiddels overleden.

Gerbrand Adriaensz. Bredero (1585-1618)

De bekendste lijfspreuk van Bredero was [**'t Kan verkeeren**]. Hij was een echte Amsterdammer die al op 33-jarige leeftijd stierf, waarschijnlijk aan de gevolgen van een [**longontsteking**] die hij opliep nadat hij door het ijs gezakt was.

Hij was vooral goed in het schrijven van humoristische toneelstukken, zoals [kluchten] en [blijspelen]. Thema's zoals bedrog en overspel onder het gewone volk werden in deze stukken op een grappige, maar ook vaak platte manier behandeld.

Amsterdammers zullen zich hebben herkend in de personages. Maar ook het [accent] dat hij met zijn taal probeerde na te bootsen met 'frangs' en 'gangs', zal de Amsterdammers waarschijnlijk bekend zijn voorgekomen.

Het eerst stuk dat Bredero waarschijnlijk heeft geschreven voor de Eerste Nederduytsche Academie, is waarschijnlijk [De Spaanschen Brabander Jerolimo].

Constantijn Huygens (1596-1687)

De Haagse Constantijn Huygens was in eerst instantie diplomaat. Maar omdat hij zich in zo ontzettend veel zaken bekwaamde, kan hij de Nederlandse [homo universalis] genoemd worden.

Hij zag zichzelf meer als een vrijetijdsdichter. Dichten was voor hem dus een zaak van [otium] en niet van negotium.

Jacob Cats (1577-1660)

Raadspensionaris Cats werd ook wel [Vadertje Cats] genoemd. Zijn gedichten bevatten vaak [een wijze les].